

SOVIĆEVA GRAMATIKA HEBREJSKOG JEZIKA

**PRIREDIO I UPOTPUNIO
DUBRAVKO TURALIJA**

Sarajevo, Univerzitet u Sarajevu – Katolički bogoslovni fakultet
Zagreb, Glas Koncila

2024.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
UVOD	9
POVIJEST HEBREJSKOG JEZIKA	10
BIBLIJSKI HEBREJSKI JEZIK	13
KASNIJI HEBREJSKI JEZIK	15
POTREBA STUDIJA HEBREJSKOG JEZIKA	16
HEBREJSKI ALFABET	19
SAMOGLASNICI	24
Masoretski znakovi za samoglasnike	25
ZNAKOVI	27
Znak <i>dāḡēš</i>	27
Znak <i>š^evā^o</i>	27
Još nešto o pravilu <i>dāḡēš</i>	29
Slovo ם (<i>vāv</i>)	31
SLOGOVI I NAGLASCI	33
GLAGOLI	36
Glagolske forme	36
Glagolski oblici	39
PRAVILNI I NEPRAVILNI GLAGOLI	40
PRAVILNI PRIJELAZNI GLAGOLI	41
HEBREJSKI INFINITIV	52
HEBREJSKI IMPERATIV	54
HEBREJSKI FUTUR/IMPERFEKT	56
HEBREJSKI PARTICIP	61
<i>Dāḡēš forte</i> u pojedinim glagolskim formama	63
PRAVILNI NEPRIJELAZNI GLAGOLI	65
PODJELA NEPRAVILNIH GLAGOLA	67
Vlastitosti hebrejskih guturala	67
NEPRAVILNI GRLENI GLAGOLI	70
Glagoli s prvim grlenim glasom ili <i>verba primae gutturalis</i>	71
Glagoli sa srednjim grlenim glasom ili <i>verba mediae gutturalis</i>	79
Glagol s krajnjim grlenim glasom ili <i>verba tertiae gutturalis</i>	89

NEPRAVILNI SLABI GLAGOLI	101
Slabi glagoli na פ"א	102
Slabi glagoli na פ"י	103
Slabi glagoli na פ"י	105
Slabi glagoli na ע"ע	108
Slabi glagoli na ע"ו	114
Slabi glagoli na ע"י	121
Slabi glagoli na ל"א	123
Slabi glagoli na ל"ה	127
APOKOPATNI FUTUR	133
HE ^o PARAGOGICUM	135
VĀV CONVERSIVUM/CONSECUTIVUM	136
GLAGOLSKI SUFIKSI	137
IMENICE	142
Apsolutni i tvorbeni status u imenica muškog roda	142
Apsolutni i tvorbeni status u imenica ženskog roda	145
ODREĐENI ČLAN	148
DEKLINACIJA IMENICA (PRIDJEVA)	149
IMENIČKI SUFIKSI	152
SEGOLATNE IMENICE	155
PRIDJEVI	161
OSOBNJE ZAMJENICE	164
POKAZNE ILI DEMONSTRATIVNE ZAMJENICE	167
UPITNE ILI INTEROGATIVNE ZAMJENICE	168
RELATIVNA ZAMJENICA אֲשֶׁר	169
ČESTICE ILI PARTIKULE	170
PRIJEDLOZI	170
PRILOZI	173
ČESTICE	174
VEZNICI	176
BROJEVI	178
VJEŽBE	184
APPENDIX	221
MOLITVE תְּפִלּוֹת	221
SOVIČEV SYNOPSIS HEBREJSKIH GLAGOLA	225

PREDGOVOR

Dr. Antun Sović započeo je svoj rad na gramatici hebrejskog jezika prije više od jednog stoljeća (1917.). Njezin prvotni oblik poslužio je njemu i studentima Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu kao instrumentarij pri davanju i usvajanju znanja iz klasične hebrejske gramatike, morfologije i sintakse, da bi tijekom desetljećnog nadopunjavanja bila priređivana za udžbenik hebrejskog jezika na istom fakultetu. Nažalost, zbog obveza njezina autora prema novom hrvatskom prijevodu Svetog pisma (1925.-1931.), ostala je nedovršena i pohranjena u bilješkama. Međutim, ni kao takva nije bila zapostavljena jer su se tim istim Sovićevim pomagalom izdašno, i poslije njegove smrti, služili zagrebački predavači na katedri Svetog pisma Starog zavjeta dr. Janko Oberški i dr. Adalbert Rebić.

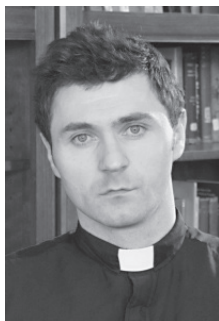
Dr. Antun Sović nije dočekao ni tiskanje svojega novog prijevoda Starog zavjeta, niti je stigao dovršiti svoju gramatiku. Rana smrt sve je to spriječila, a njegove bilješke, nešto zbog nebrige, a nešto zbog crkvenih i društvenih prilika, dijelom su razbaštinjene i rasute po lokalnim antikvarijatima. Iz jednoga od takvih zagrebačkih utočišta “udomljeni” su i Sovićevi svesci gramatike hebrejskog jezika. Sedam je bilježnica (formata A4), od kojih dvije poluprazne – vjerojatno ostavljene za nadopunu gradiva, koje u sebi sadrže glavninu gramatike i morfologije hebrejskoga biblijskog jezika.

Veliki ljubitelj knjige, pravi erudit i kolekcionar lijepe umjetnosti dr. Ferdo Stojić otkupio je Sovićeve bilježnice i sa sobom ih iz Zagreba donio u Metković, a iz Metkovića u rodni Čitluk, da bi otuda iz njegove ordinacije, negdje u jesen 2019., dospjele u moje ruke. Pune četiri godine, pretežno noću, čitana je, razabirana, prepisivana i upotpunjavana Sovićeva gramatika hebrejskog jezika da bi, ta njegova vrijedna ostavština – poslije točno jednog stoljeća sutona – osvanula u Sarajevu i tako uređena i doradena ponovno postala jedan od primarnih udžbenika hebrejskog jezika na teološkim učilištima. Kolika je, dakle, njezina vrijednost u sadržaju, toliki joj je značaj i u prvobitnoj nakani, jer ono što je Geseniusova-Kautzschova gramatika hebrejskog jezika u svijetu, to je prije sto ljeta, ovdje, među južnim Slavenima, trebalo biti ovo pionirsko djelo dr. Antuna Sovića.

Dr. Sović se u izradi svoje gramatike ponajviše služio djelima W. Geseniusa, *Hebräische Grammatik* (Leipzig, 1909.) te C. H. Vosena – I. F. Kaulena, *Rudimenta Linguae hebraicae scholis publicis et domesticae disciplinae brevissime accommodata* (Freiburg, 1884.). Uz njih se okoristio i prvom hebrejskom slovnicom na hrvatskom jeziku dr. Jurja Dočkala (Zagreb, 1893.) te gramatikom semitskih jezika dr. Carla Brockelmannna (Berlin, 1908.). Za provjeru i nadopunu hebrejske gramatičke građe korištene su iste, ali i novije gramatike, prije svega C. L. Seowa, *A Grammar for Biblical Hebrew* (Cincinnati, 1995.) i B. T. Arnolda – J. H. Choia, *A Guide to Biblical Hebrew Syntax* (Cambridge, 2003.).

Sarajevo, na blagdan sv. Ilije Tišbijca 2024.

Dr. Dubravko Turalija,
prof. Svetog pisma i hebrejskog jezika
na KBF-u Univerziteta u Sarajevu

Dubravko Turalija rođen je u Livnu 29. siječnja 1977. godine. Osnovnu školu pohađao je u Kupresu, a klasičnu gimnaziju u Dubrovniku, Pazinu i Zadru. Teologiju je studirao u Bolu na Braču i Sarajevu, a biblijske studije i jezike u Rimu, Jeruzalemu, Ateni i Washingtonu (D.C.). Nositelj je Katedre Svetog pisma Starog zavjeta na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu i predavač je starozavjetnih traktata na Teološko-katehetskom institutu u Mostaru.

KNJIGE U NIZU PRIRUČNICI

1. D. J. HARRINGRON i dr., *Komentar evanđelja i Djela apostolskih*
(Sarajevo: VKT, 1997.)
2. C. POZZO, *Eshatologija*
(Sarajevo: VKT, 1997.)
3. T. JOZIĆ, *Društvena teološka etika*
(Sarajevo: VKT, 2000.)
4. M. PERKOVIĆ, *Temelji teološke etike*
(Sarajevo: VKT, 2000.)
5. A. ADAM, *Slaviti crkvenu godinu*
(Sarajevo: VKT, 2003.)
6. J. SWETNAM, *Osnove novozavjetnoga grčkog jezika*
(Sarajevo: KBF, 2011.)
7. N. IKIĆ, *Kompendij katoličke pneumatologije, mariologije i eshatologije*
(Sarajevo: KBF, 2011.)
8. P. PRANJIC, *Božji narod*
(Sarajevo: KBF, 2012.)
9. N. IKIĆ, *Teologija sakramenata*
(Sarajevo: KBF; Zagreb: GK, 2012.)
10. R. E. BROWN i dr., *Znanstveni uvod u Bibliju*
(Sarajevo: KBF; Zagreb: GK, 2012.)
11. P. PRANJIC, *Vremenita dobra i vremenita dobra u Crkvi*
(Sarajevo: KBF; Zagreb: GK, 2012.)
12. P. PRANJIC, *Posvetiteljska služba Crkve*
(Sarajevo: KBF; Zagreb: GK, 2016.)
13. Z. SPAJIC, *Uvod u društveni nauk Crkve*
(Sarajevo: KBF; Zagreb: GK, 2019.)
14. M. GILBERT, *Učitelji mudrosti govore*
(Sarajevo: KBF; Zagreb: GK, 2020.)
15. Z. MAROS, *Kreposti i bogoštovlje*
(Sarajevo: KBF, 2022.)
16. I. MARKOVIĆ, *U službi Božjega naroda. Vodič kroz župnu administraciju i krajevno pravo*
(Sarajevo: KBF; Vrhbosanska nadbiskupija, 2024.)